

ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
ISSN:2619-936X

Vol:5, Issue:20

2019

pp.529-540

Article Arrival Date: 22.05.2019

Published Date: 31.07.2019

SURİYE'DE ETNİK VE DİNİ YAPININ SİYASETE ETKİSİ

POLITICAL EFFECT OF ETHNIC AND RELIGIOUS STRUCTURE IN SYRIA

Dr. Öğr. Üyesi Ziya ABBAS

Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Böl., ziya-abbas@hotmail.com, Aksaray/Türkiye

Pınar CİCİ

Yüksek Lisans Öğr. Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Aksaray/Türkiye

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31568/atlas.340>

Article Type : Research Article

ÖZET

Orta Doğu coğrafyasında önemli bir yere sahip olan Suriye, etnik ve dini yapısından dolayı büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik, pek çok zıtlık ve kutuplaşmayı da beraberinde getirmiştir. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşıyla kutuplaşma, karşılıklı taraflar üzerinde kendini baskın bir şekilde belli etmiştir. Dini kimlikten öte mezhepsel ayrışmalar bu savaşın körükleyicisi olmuştur. Daha önceleri Fransız mandası ile yönetilen ülkeyi kutuplaşmalar böl-yönet politikasıyla varlığını devam ettirmiştir. Bugün, savaşa taraf ülkeler de bu etniksel ve dinsel çeşitlilikten faydalanarak, savaşı kendi çıkarları doğrultusunda desteklemektedir. 1970 darbesiyle Hafız Esad'ın iktidara gelmesi, ülkede azınlık olan Nusayrielerin yönetimi ele geçirmesi anlamına gelmiştir. Çoğunluğu oluşturan Sünniler ise yönetim ve iktidarda çok fazla varlık gösterememişlerdir. Ülkedeki olaylar bu çatışmalardan beslenerek gelişmeye devam etmiş ve iç savaşa dönüşmüştür. Olaylar sonucunda pek çok insan hayatını kaybetmiştir ve önemli bir kısmı da evini terk ederek başka ülkelerde mülteci olarak yaşamını devam ettirmeye çalışmaktadır.

Bu çalışmada Suriye'nin tarihine kısaca değinildikten sonra, ülkenin etnik ve dini yapısı ele alınmıştır. Arap baharıyla başlayan Suriye krizi başta olmak üzere Suriye'de etnik ve dini yapının siyaset üzerindeki etkisi ve iç Savaş süreci bir diğer başlıkta incelenmiştir. Çalışma sürecinde literatür taraması yapılmış ve mümkün olduğunca akademik çalışmalar ve/veya konunun uzmanlarından yararlanılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orta Doğu, Suriye, Etnik - Dini Yapı, Nusayri, Sünni, Şii, İç Savaş.

ABSTRACT

Syria, which has an important place in the Middle East geography, shows great diversity due to its ethnic and religious structure. This diversity brought about many contradictions and polarizations. The polarization with the Syrian civil war that began in 2011 has manifested itself predominantly on the mutual sides. Denominational divisions beyond religious identity have fueled this war. The polarizations in the country, which was previously ruled by the French mandate, continued to exist with the policy of divide-rule. Today, the countries of the war, taking advantage of this ethnic and religious diversity, support the war in their own interests. When Hafız Assad came to power with the 1970 coup, the Nusayris, a minority in the country, seized power. The Sunnis, which make up the majority, could not show much presence in the administration and power. The events in the country continued to develop by feeding from these conflicts and turned into civil war. Many people lost their lives as a result of the events and a significant part of them are leaving their homes and trying to live as refugees in other countries.

In this study, after briefly mentioning the history of Syria, the ethnic and religious structure of the country is discussed. The impact of the ethnic and religious structure on politics and the civil war process in Syria, especially the Syrian crisis that started with the Arab spring, are examined in another chapter. During the study

process, literature was searched and as much as possible, academic studies and / or experts were tried to be utilized.

Key Words: Middle East, Syria, Ethnic - Religious Structure, Nusayri, Sunni, Shia, Civil War.

1. GİRİŞ

Orta Doğu coğrafyası, çok çeşitliliği bulunan etnik ve dini yapıya ev sahipliği yapmaktadır. Orta Doğu'nun egemen gerçekleri arasında büyük bir dinsel çeşitlilik mevcuttur. Suriye de bölgenin bu özelliğinden payını almış ve Orta Doğu'nun karışık, etnik ve dini yapıları ülkeleri arasında varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

Araştırmacılara göre Orta Doğu toplumlarını birbirine bağlayan ya da birbirlerinden ayırıştıran unsur geçmişten bugüne din olmuştur. İnanç ve düşünce farklılıkları, karşılıklı etkileşimler sonucu birliğe veya ayrılığa yol açmıştır. Bu ayrılıklar ise Orta Doğu üzerindeki ülkelerde iç savaşlar çıkarabilecek kadar ciddi boyuttadır. Bugün, birçok Orta Doğu ülkesinde mezhepsel ayrılıklar yüzünden devam eden savaşların varlığına tanıklık edilmiştir.

Suriye'de devam eden iç savaşın başlıca sebeplerinden biri mezhebi yapılanmalardan kaynaklandığı söylenebilir. Suriye'nin kuruluş aşamasında etnik ve dini temeller esas alınmış ve buna göre bölünmesi taraflarca istenmiş olmasına rağmen bu gerçekleştirilememiştir. Fakat yine de bunun izlerini ve yansımalarını Suriye tarihinde görmek mümkündür (Bağlıoğlu, 2013: 498).

Suriye, Orta Doğu'da etnik ve dini bağlarla birlikte siyasi yapının oluşmasında ve belirlenmesinde etkin biçimde rol oynayan önemli ülkelerden biridir (Erendor, 2016: 136). 15 Mart 2011 tarihi itibarıyla Suriye'de başta Beşar Esad yönetimine karşı barışçıl gösterilerle başlayan isyan, tüm ülkede yıkıma yol açarak yüz binlerce insanın hayatını kaybettiği ve milyonlarca kişinin de evlerini terk etmek zorunda kaldığı bir iç savaşa dönüşmüştür. İlk gösteriler Arap Baharı'ndan esinlenilerek ortaya çıkmış ve demokrasi yanlısı gösteriler başlamıştır. Zamanla mesele, Esad yanlıları ve karşıtları arasındaki savaştan çıkarak Suriye'deki dini gruplar arasındaki nefreti körüklemiş, Sünni çoğunluk ile Esad'ın da mensubu olduğu Alevi toplum arasındaki karşılıklı savaşa dönüşmüştür. Bunun sonucunda bölünmeler ortaya çıkmış, taraflar katliamlar yapmış ve toplumsal yıkımlar meydana gelerek bölgedeki barış umutları yok edilmiştir. Aynı zamanda bu çatışma ortamı terör örgütlerini de güçlendirmiştir. Savaşın hükümet tarafları Rusya ve İran iken; muhalif taraflarının ise ABD, Türkiye ve Suudi Arabistan olduğu bilinmektedir (Grafiklerle: Suriye'de 8. yılına giren savaş, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>: 15. 03. 2018).

Elimizde bulunan bu veriler ışığında, Suriye'deki etnik ve dini yapılanmanın tarihsel seyri ve günümüz siyasetini, özellikle Orta Doğu'yu nasıl etkilediği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. SURIYE'NİN TARİHİ

Suriye toprakları, antik çağlardan günümüze Batı ve Doğu medeniyetlerine ait pek çok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Asya, Afrika ve Avrupa kıtaları arasında kültürel etkileşimin sağlanmasında bir köprü işlevi görmüştür. Pek çok topluluğun istilasına uğrayan Suriye, Makedonyalı Büyük İskender tarafından fethedilmiş, daha sonra Roma ve Bizans İmparatorlukları tarafından idare edilmiştir. İslamiyet'le birlikte Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Eyyubiler ve Memluklerin egemenliği altına giren Suriye, 400 yıl gibi bir süre Osmanlı tarafından yönetilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş ve Orta Doğu'dan çekilmiştir. Bunun ardından Suriye, Fransız manda yönetimine altına girmiştir. 1946 yılına gelindiğinde ise Suriye modern-ulus devlet olarak bağımsızlığını kazanmıştır (Hopwood, 1989: 13-30'dan aktaran Okur ve Salık, 2016: 1). Görüldüğü üzere birçok devletin hâkimiyeti altına giren Suriye toprakları, gerek jeopolitik konumu gerekse etnik ve dini çeşitliliği nedeniyle Orta Doğu ülkeleri arasında önemli bir yere sahip olmuştur.

Osmanlı Devleti, Suriye topraklarını Yavuz Sultan Selim tarafından 1516'da Mercidabık Savaşı sonunda topraklarına katmış ve Osmanlı egemenliği 1918'e kadar sürmüştür. 1535'te Fransa'ya verilen ticari imtiyazların giderek diğer Batılı ülkelere de yaygınlaştırılması, diğer Osmanlı topraklarında olduğu gibi buralarda da Batı etkisinin giderek artmasını beraberinde getirmiştir. Bu gelişmede özellikle bölgede Hıristiyan topluluğunun fazla olması önemli bir rol oynamıştır. Osmanlı'nın zayıflamasıyla merkezi gücün azalmasına paralel olarak diğer eyaletlerde de baş gösteren bağımsız davranma eğilimleri Suriye bölgesinde de kendini göstermiştir (Arı, 2008: 104-105).

Araplar, Haziran 1916'da başlayan Osmanlı karşıtı ayaklanmalara destek vermişlerdir. Osmanlı ordusunun Ekim 1918'de Suriye'den çekilmeye başlamasıyla beraber Araplar, bağımsız bir Arap devletinin kurulacağı konusunda ümitlenmişlerdir. (Arı, 2008: 157).

Suriye'nin çeşitli bölgelerinden gelen temsilcilerin oluşturduğu Suriye Ulusal Kongresi, Mart 1920'de Suriye'nin bağımsız bir devlet olduğunu ilan etmiş ve Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal'ı da Suriye kralı olarak bu devletin başına getirmişlerdir. Ancak kısa bir süre sonra Nisan ayında, Müttefikler Yüksek Konseyi San Remo'da vardığı mutabakatla Suriye'nin Fransızların manda rejimi altına alınmasını kararlaştırmıştır. Kral Faysal'ın buna tepki göstermesi üzerine Temmuz 1920'de Fransız güçleri harekete geçmiş ve Suriye'deki Faysal'ın egemenliğine son vermiştir (Arı, 2008: 158-159).

Fransa, geçici bir manda yönetimi uygulamak yerine, bu bölgede kalıcı egemenlik oluşturmak amacıyla, "böl-yönet" politikasını takip ederek bölgede etnik, dini ve mezhepsel farklılıkları derinleştirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede Fransa'nın ilk icraatı Lübnan'ı Suriye'den ayırarak, Trablus, Sayda, Sur, Beyrut ve Beka Vadisi'ni Lübnan sınırlarına dahil etmek ve bu ülkeyi ayrı bir devlet olarak ortaya çıkarmak olmuştur. Halep, Şam, Lazkiye ve Cebel-i Dürzi'yi dört ayrı eyalet haline getirerek, her birinin ayrı hükümetlere ve Fransız danışmanlara sahip olması sağlanmıştır. İskenderun Sancağı ise ayrı, özerk bir idari yapıya kavuşturulmuştur. 1925'te ise Şam ve Halep'i Suriye devleti olarak birleştirmiştir. Daha sonra 1936'da bu devlete Alevi ve Dürzi bölgeleri de katılmıştır. Fransa'nın Suriye üzerindeki parçalayıcı politikaları, Suriyelileri rahatsız etmiş ve Fransa'ya karşı yoğun bir mücadeleye girişmişlerdir (Şahin, 2016: 17-19).

Bütün çabasına rağmen Fransa, Suriye'yi sandığı kadar kolay yönetememiştir. 1925'te ortaya çıkan ilk ayaklanma Dürzi ayaklanması olmuş ve sonrasında Şam ile Humus gibi büyük yerleşim yerlerinin de ayaklanmaya destek vermesiyle karışıklık tüm ülke geneline yayılarak Fransız güçlerini zor durumda bırakmıştır (Arı, 2008: 161).

İsyan sonrasında ikinci kuşak kentli Sünni elitler, 1928'de Ulusal Blok adı altında yeni bir yapı kurarak Suriye siyasetinde etkili olmanın yollarını aramışlardır. Ulusal Blok üyeleri arasında, bağımsızlık döneminde Suriye'yi yönetecek olan Arap milliyetçiliğinin önde gelen isimleri bulunuyordu. 1928'de yapılan Kurucu Meclis seçimlerini Ulusal Blok kazanmış ve anayasa çalışmalarına başlanmıştır. 1932'de seçimler yenilenmiş ve Ulusal Blok siyasette yeniden ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. Bu tarihte bağımsızlık görüşmeleri başlamış ve nihayetinde Aralık 1936'da imzalanan anlaşma ile Fransızlar, manda idaresinin sona ermesini ve Suriye ile Lübnan'ın bağımsızlığını tanımayı kabul etmişlerdir. Ancak II. Dünya Savaşı öncesinde Suriye yeniden Fransız yönetimi altına girmiştir. Savaş, diğer Orta Doğu ülkelerini etkilediği gibi Suriye'yi de doğrudan etkilemiştir. Fransa, Hitler karşısında yenilmiş ve Nazi Yanlısı Vichy rejimi iş başına gelmiştir. Bu olay, Suriye ve Lübnan siyasetini şekillendiren en önemli gelişme olmuştur. 1941'de İngiltere ve Fransa bu rejime savaş açarak onları yenilgiye uğratmıştır. 1943'te yapılan seçimlerle Ulusal Blok yeniden zafer kazanmıştır. 1944'te Sovyetler Birliği ile ABD Suriye'nin bağımsızlığını tanımıştır. Fransa ise İngiltere, ABD, Sovyetler Birliği ve Birleşmiş Milletler'in yoğun baskısına maruz kalmış ve uzun süren

müzakereler sonucunda Suriye ve Lübnan'dan çekilmeyi kabul etmiştir. Fransız birliklerinin Levant Bölgesi'ni terk etmesiyle beraber 17 Nisan 1946'da Suriye resmen bağımsızlığını kazanmıştır (Okur ve Salık 2016: 20-24).

Fransa'nın çekilmesinden sonra 1945-1949 yılları arasında nispeten istikrarlı olan Suriye'nin siyasi hayatı 1949'dan itibaren karışıklık içine sürüklenmiş ve sürekli darbelerin yaşandığı bir ülke halini almıştır. 1957 yılında Ürdün ve Türkiye'yi de etkileyen Suriye Krizi meydana gelmiştir (Şahin, 2016: 121).

1954'ten itibaren ülkenin siyasi hayatına giren Baas Partisi'ne değinmek, çalışmamız açısından yararlı olacaktır. "Diriliş" anlamına gelen "Baas", Arap Ortadoğu'sunda özellikle Suriye ve Irak'ta ortaya çıkan ve etkili olan bir partidir. Parti, hem Suriye'de hem de Irak'ta farklı kişilerin liderliğinde kurulmuştur. Suriye'de 1943'te ortaya çıkan Baas Partisi, Rum Ortodoks Mişel Eflak ve Sünni Müslüman Salah Bitar tarafından kurulmuştur. Özellikle Mişel Eflak, bölünmez bir Arap milleti fikrinin geçerliliğini kanıtlamak için çabalamıştır. Bu çerçevede Baas Partisi'nin temel amacı, Arap milletini oluşturmak konusunda önemli bir fonksiyon görevi üstlenecek olan Arap iradesini yeniden canlandırmaktır. Partinin ilk kongresi 1947'de Şam'da yapılmış, tüzük ve programı kabul edilmiştir. Baas'ın Suriye'deki ilk önemli başarısı 1954'deki genel seçimlerde olmuştur. Zamanla güçlenen Baas Partisi 8 Mart 1963'te darbe yaparak Suriye'deki iktidarı ele geçirmiştir. İlerleyen yıllarda 16 Kasım 1970'te Baas'ın milliyetçi grubuna mensup olan Hava Generali Hafız Esad bir darbe ile iktidarını kurmuş ve öldüğü yıl olan 2000'e kadar Suriye'de yönetimde kalmıştır (Şahin, 2016: 154-157). Esad, 1971'de Suriye'nin ilk Nusayri devlet başkanı olmuştur. Böylece Suriye'deki Sünni devlet başkanı geleneği de sona ermiştir (Perthes 1995: 182'den aktaran Bağlıoğlu, 2013: 503-504).

Beşar Esad, Suriye'de babasının kurduğu rejimin temel taşlarını oluşturan ordunun, istihbarat servislerinin, Nusayri ileri gelenlerinin ve Baas Partisi'ndeki kökleşmiş kadroların desteğini de alarak iktidara gelmiştir. Beşar Esad, 10 Temmuz 2000 referandumunda oyların % 97, 29'unu alarak Suriye Devlet Başkanı olmuştur (Kliib, 2016: 65). Beşar Esad liderliğindeki Suriye'nin siyaseti, yumuşama eğilimi göstermesine rağmen ABD yetkilileri, Suriye'yi terörist devletler içinde saymıştır. 2003'ten sonra Beşar Esad, Türkiye ile yakınlaşma politikası izlemeye başlamıştır. Rejimin tehlikeye girdiği ve uluslararası baskıların arttığı bir dönemde Türkiye ile işbirliğine girmiştir. Ancak Beşar Esad, yine uluslararası baskıların arttığı Arap Baharı'yla birlikte bu işbirliğinden tamamen kopmuştur. Esad'ın Türkiye'yle ilişkilerini koparmasının ardından Rusya, Çin ve İran'la olan mevcut ittifak güçlenmiştir (Bağlıoğlu, 2013: 505-506).

3. TARİH, NÜFUS VE YERLEŞİM YERLERİ KAPSAMINDA SURİYE'DE ETNİK YAPI

Resmi adı Suriye Arap Cumhuriyeti olan ülkenin halkı, kültürel olarak homojen bir yapıya sahiptir. Etnik ve dini kimlik açısından büyük bir çeşitlilik göstermektedir.

Dünya Bankası 2017 verilerine göre Suriye nüfusu 18.269.868'dir. Dünya Bankası ulusal hesap verileri ve OECD ulusal hesap veri dosyalarından alınan bilgilere göre 2007 yılı tarihi itibarıyla kişi başına düşen GSMH 1840 ABD Doları'dır. (Suriye Arap Cumhuriyeti, <https://data.worldbank.org/country/syrian-arab-republic>: 2017). Suriye'nin yüzölçümü 185.180 km²'dir. Başkenti Şam, en yaygın konuşulan dili Arapça ve en yaygın din İslam'dır. Anayasanın 3. Maddesine göre devlet başkanı Müslüman olmalıdır. İslam fihhi temel yasama kaynağıdır. Anayasanın 4. Maddesinde ise devletin resmi dili Arapçadır ifadesine yer verilmiştir. Başlıca ihraç ürünleri, petrol ve gaz olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriye, günümüzde çoğunluğu oluşturan Sünni Araplar dışında, Kürtler, Ermeniler, Asuriler, Aleviler ve Dürziler gibi pek çok etnik ve dini grubu barındırıyor. (Ülke Rehberi: Suriye,

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2004/01/040112_suriye_rehber.shtml: 15. 04. 2009). Bu özellikleriyle Suriye, iç ve dış müdahalelere karşı kırılgan bir ülke konumundadır.

Suriye, idari olarak on dört ile bölünmüştür. En yüksek idari bölüm olan il, Suriye’de Arapça muhafaza olarak adlandırılmaktadır. On dört il, Arapça mıntıka olarak adlandırılan altmış ilçeye, ilçeler de Arapça nahiye olarak adlandırılan 206 bucağa bölünmüş haldedir. Bucaklar ise en küçük idari birim olan köyleri içinde barındırmaktadır (Erendor, 2016: 156-157).

Sayısal veriler doğrultusunda Suriye’de yaşayan etnik grupların oranları şu şekildedir: Suriye’de nüfusun %70’ini Araplar, %16’sını Türkler, %10’unu Kürtler, %2’sini Ermeniler, %0,5’ini Süryaniler, %0,5’ini Çerkesler, %1’ini ise diğer gruplar oluşturmaktadır. Bu verilere İsrail işgali altındaki Golan Tepeleri’ndeki 40.000 kişilik Filistinli mülteci nüfus da eklenebilir. Araplar, nüfusun çoğunluğunu oluşturan baskın etnik kimlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkenin resmi dili Arapça’dır ve eğitimde sadece Arapça kullanılmaktadır. Ancak Suriye’de kendi etnik dillerini konuşan farklı toplumsal gruplar da bulunmaktadır. Genellikle Sünni Müslümanların dili Türkçe, Kürtçe, Kafkas dilleri, Hıristiyanların dili Ermenice, Aramice, Süryanice ve Yahudilerin dili ise İbranice olarak karşımıza çıkmaktadır (Pipes, 1990: 19’dan aktaran Erendor, 2016: 157). Kullanılan diller sonucunda, Suriye’deki başlıca etnik gruplar olarak Araplar, Türkmenler, Kürtler, Ermeniler, Çerkezler ve Süryanileri ele alınacaktır.

3.1. Araplar

Nüfusun çoğunluğunu (%70) oluşturan Arapların %70’i Sünni mezhebine, diğerleri Alevi, İsmaili ve Caferi olan Şii mezheplerine mensuptur. Hıristiyan Arapların çoğu Grek Kilisesi, Suriye Ortodoks Kilisesi ve Katolik Grek Kilisesi’ne bağlıdır. Osmanlı döneminden günümüze kadar Suriye’de siyasi, ekonomik ve kültürel ayrıcalıkları olan Sünni Araplar, Lazkiye ve El-Süveyde dışında her yerde çoğunluğu oluşturmaktadır. Genellikle kentli-tüccar sınıfını temsil etmektedirler. İsrail işgalindeki Golan’da ise 200.000 kadar Arap nüfus yaşamaktadır (Erendor, 2016: 157).

3.2. Türkmenler

Günümüzde Suriye Türkmenlerinin nüfusuna yönelik resmi ya da bilimsel araştırmalara dayalı net sonuçlar bulunmamaktadır. Suriye nüfusu içinde Türkmen nüfusuna ilişkin farklı sayısal veriler ortaya atılmıştır. Türkçe konuşan Türkmen sayısının yaklaşık bir buçuk milyon, Türkçe’yi unutmuş Türkmenlerle beraber sayının 3,5 milyon civarında olduğu belirtilmektedir. Dillerini unutmuş olan Türkmenler kimliklerinin bilincindedir ancak yaşadıkları bölgenin dili ve kültürüyle de bütünleşmişlerdir. Suriye’de büyük gruplar halinde yaşayan Türkmenler milli benliklerini koruyabilmişlerdir. Fakat küçük gruplar halinde yaşayan Türkmenlerin ise önemli ölçüde Araplaştıkları görülmüştür (ORSAM, 2011:8). Suriye Türkmenlerinin büyük çoğunluğu Sünni Hanefi mezhebine mensupken az sayıda Alevi Türkmen bulunmaktadır. Halep’te bulunan az bir bölüm ise Şii’dir. Bunlar Anadolu Alevilerindedir. Suriye Türkmenleri genellikle Halep’te geçmişteki boy yapılarını korumaktadırlar ve aşiret yapısına sahiptirler. Suriye Türkmenlerinin konuştukları diller Arapça ve Türkçe’dir (Erendor, 2016: 159).

Türkiye sınırına yakın bölgelerde, Halep, Lazkiye, Rakka, İdlip, Hama, Humus, Kuneytire, Dera, Şam, Golan civarlarında yoğun Türkmen nüfus bulunmaktadır. Ayrıca dağınık biçimde pek çok Türkmen köyü diğer bölgelerde de vardır. Lazkiye bölgesinde bulunan birkaç köy dışında Türkmenlerin tamamına yakını Sünni Müslüman’dır (Bağlıoğlu, 2013: 507).

3.3. Kürtler

Suriye’de Kürt nüfus kendi içinde ikiye ayrılabilir. Bunlardan bir kısmı göçebe yaşam tarzı sonucu Suriye sınırlarının çizilmesiyle Suriye’de kalanlar ve diğerleri ise Türkiye’de dış destekçilerin teşvikleriyle çıkan iç isyanlarda (1919-1944) Suriye’nin zayıf sınır kontrolüyle buraya yerleşenlerdir. Bu yerleşim bölgede uzun yıllar devam etmiştir (Evren ve Özcan’dan aktaran Erendor, 2016: 159-160).

Suriye’deki Kürtler üç ayrı bölgede yoğunlaşmışlardır. Bu bölgelerden ilki Hatay ile Gaziantep arasından kalan Kurt Dağı, yani bugünkü Suriye topraklarını kapsayan yerdir. İkincisi, Haseke olarak adlandırılan Cezire eyaletinde Irak ve Türkiye arasında yer alan bölgedir. Üçüncü bölge ise, Fırat Nehri’nin Türkiye’den Suriye’ye girdiği yerin doğusunda bulunan Ayn-el Arap isimli yerleşim alanıdır. Kürtlerin de bugün bir kısmı Sünni’dir. Aynı zamanda içlerinde çok sayıda Hıristiyan ve Yezidi de vardır. Bir Türk tarikatı olarak kabul edilen Nakşibendilikte de mensupları vardır. İslami inanç olarak Türkmenlerden ayrıldıkları tek husus Şafii mezhebinden olmalarıdır. Suriye’de Kürtler en büyük azınlık olarak ilk sıradadır. Kesin olmamakla beraber Suriye’de genel nüfusun %8-10 kadar Kürt nüfus olduğu kabul edilmektedir (Erendor, 2016: 160-161).

3.4. Ermeniler

Ermeni nüfusu Suriye’de asimile olmamış olan en büyük azınlık gruplardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ermenilerin büyük bir kısmı Halep kentinde varlıklarını sürdürmektedir. Çoğunluğu Ermeni Ortodoks Kilisesi’ne bağlıken, az bir kısım da Ermeni Katolik Kilisesi’ne bağlıdır. Suriye’de sadece Ermeniler azınlık olarak kabul edilmektedir. Diğer topluluklar ise Suriye’nin Arap vatandaşı olarak varlıklarını korumaktadırlar (Erendor, 2016: 162).

Suriyeli Ermenilerden bir kısmı çok eski tarihlerden bu yana ülkede yaşıyor olsalar da önemli bir kısım 1915 olaylarında göç etmiştir. Suriye’nin siyasal yaşamında Arap milliyetçiliği ve sosyalizm daha önemli hale geldiğinde Ermeniler kendilerini baskı altında hissederek 1960 ve 1970 yılları arasında çok sayıda Ermeni Suriye’den göç etmiştir. Ermeni azınlık Hafız Esad ve Beşar Esad döneminde memuriyet ve askerlik gibi mesleklerden uzak tutulmuşlardır. Sadece küçük çaplı ticaretle uğraşmışlar ve beyaz yakalı uzman meslekler olarak adlandırılan doktorluk, avukatlık, mimarlık gibi alanlarda görev almışlardır (Okur ve Salık, 2016: 195).

3.5. Çerkezler

Kafkas-Rus Savaşı esnasında ve daha sonrasında sürgün edilmiş olmalarının ve Osmanlı’nın iskan politikalarının bir sonucu olarak 1860’lı yılların ortasında Çerkezler Suriye’ye gelmişlerdir. Golan Tepeleri gibi su yataklarının bulunduğu bölgelere yerleştirilmişler ve bu bölgeler böylelikle güvence altına alınmıştır. Suriye’ye göç eden Çerkezlerin sayısı net olarak belirli değildir. Bugün Suriye’de çoğunluğu Şam, Halep ve Humus’ta yaşayan doksan ila yüz bin Çerkez olduğu varsayılmaktadır. Çerkezler Suriye toplumunun bir parçasıdır ve halen devam eden iç savaşta bir taraf konumunda değildirler (Suriye Çerkezleri, <https://www.orsam.org.tr/tr/suriye-cerkesleri/>: 03. 11. 2012).

3.6. Süryaniler

Süryanice lehçesini kullanan Süryaniler, Fırat Vadisi’nin kuzey doğusunda yaşamaktadırlar. Süryaniler, Suriye-Ortodoks Kilisesine, Nasturi Kilisesine ve Birleşmiş Keldani Katolik Kilisesi’ne mensupturlar. Dinleri, Ay Tanrısı inancına dayalı Sabilerin Harrani kolunun kendi beyanlarına göre, M.S. 38’de Hz. Yahya’dan öğrendikleri Hıristiyanlığı benimsediklerini söyleyen Harran Sabi Araplarının dinidir. (Erendor, 2016: 165).

4. SURIYE'DE DİNİ YAPI

Suriye'de etnik yapıda görülen çeşitliliğin yansıması olarak dini yapı da çok renklidir. Suriye ve yakın coğrafyası dini düşünce ve tartışmaların merkezi olmuştur. Suriye'deki dini yapının bu çeşitliliği, üzerinde bulunduğu Orta Doğu coğrafyası ile açıklanabilir. Geçmişten günümüze kadar bu topraklarda birçok dinsel ve etnik yapıyı bünyesinde barındırmıştır.

Suriye'nin geleceği açısından mezhepsel ve dinsel yapı daha büyük bir önem taşımaktadır. Suriye nüfusunun % 74'ünü Sünni Müslüman, % 12'sini Nusayriler, % 3'ünü Dürziler, % 11'ini ise değişik Hıristiyan mezhepleri ve diğer dini gruplar oluşturmaktadır. Nüfusun yaklaşık % 12'sini oluşturan Nusayriler iktidarda etkilidir. Suriye'de Sünniler, Lazkiye ve el-Süveyda hariç, Suriye'nin tamamında çoğunluğu oluştururlar. Cebel-i Duruz diye bilinen el-Süveyda'da nüfusun % 87,6'sını Dürziler oluşturmaktadır. Bu bölgede Rum Ortodoks ve diğer Hıristiyan unsurlar da bulunmaktadır. Suriye'deki İsmaililer'in büyük bir bölümü ise Selemiyye ve Masyaf civarında yaşamaktadır. Suriye'de Nusayriler, Dürziler ve İsmaililer toplu halde yaşayan ancak azınlık olan dini gruplardır. (Bağlıoğlu, 2013: 506). Bu veriler doğrultusunda yukarıda bahsedilen çeşitli dini gruplar aşağıdaki gibi incelenmiştir.

4.1. Müslümanlar

İslam, Suriye'de yaşayanların % 85'ten fazlasının mensup olduğu dindir. Dinde yapılan farklı yorumlamalar zamanla yeni mezheplerin doğmasına yol açmıştır. Bu çeşitliliğe konu olan inanış türlerini Sünniler, Şiiler, Nusayriler, Dürziler, İsmaililer şeklinde sıralanabilir (Erendor, 2016: 137-147).

Sünnilik, Arap, Türk ve Kürtlerden oluşan Suriye nüfusunun yaklaşık %74'ünün inancını oluşturmaktadır. Bu inanç sistemi, genel olarak Kuran, Sünnet, Kıyas ve İcmaa'ya dayanmaktadır. Osmanlı'dan beri Suriye'de siyasi, ekonomik ve kültürel ayrıcalıklara sahip olan Sünni Araplar, günümüzde Lazkiye ve El-Süveyde dışındaki yerlerde çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu çoğunluk, genellikle kentli-tüccar sınıfı temsil etmektedir. Bununla birlikte kırsal kesimlerdeki nüfusun çoğunluğu Sünni Araplardan oluşmaktadır (Erendor, 2016: 138).

Şia, Hz. Peygamber vefat ettikten sonra Hz. Ali ve Ehli Beyt'ini halifelik (imamet) için en layık kişi olarak gören ve tayin ile "meşru" halife kabul eden, ondan sonraki halifelerin onun soyundan gelmesi gerektiğine inanan toplulukların müşterek adıdır. Suriye'de, Şia mezhebinin üç kolundan biri olan İsmaililik yaygındır. Suriye açısından Şiilik son derece önemlidir, tarih boyunca birçok savaş ve tartışmaların çıkmasına konu olmuştur ve Suriye coğrafyasına sıkı sıkıya bağlı durumdadır. Bugün Suriye topraklarında bulunan farklı Şii inanç gruplarının kesin sayısını tespit etmek mümkün değildir (Erendor, 2016: 138-139). Zira ülkede uzun süreden beri güvenilir nüfus sayımı yapılmamıştır.

Nusayri adının, 11. İmam Hasen el Askeri'nin müridi Muhammed bin Nusayr'dan alındığı şeklinde rivayet vardır. Başka bir rivayete göre ise ikinci halife döneminde bölgeye gönderilen 450 kişilik takviye kuvvet burada düşmanı yendikten sonra bölgede ikamet etmiş ve Hz. Ali yandaşı olan bu kuvvete "nasara/nüsra" (yandaş, zafer kazanan) adı verildiğinden dolayı yörenin sarp dağlarına yerleşen herkes aynı isimle anılmıştır (Bulut, 2002: 63).

Nusayriler özellikle Fransız manda yönetimi sırasında Suriye'de etkin bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde Sünnilerin kendi aralarındaki iktidar mücadeleleri sonucunda zayıf düşmesiyle hızla yükselişe geçmişlerdir. Hafız Esad'ın 1970'te gerçekleştirdiği darbeye Nusayriler, iktidarı tamamen ele geçirmişler ve en güçlü azınlık olmuşlardır. Hafız Esad'ın yönetim stratejisi büyük oranda Nusayriler üzerinde kurulmuştur ve kendisine en yakın ve güvendiği kişileri önemli mevkilere getirmiştir. Böylece Suriye'yi

kendi döneminde istikrarlı ve bölgesinde söz sahibi bir ülke yapmıştır (Okur ve Salık, 2016: 191).

Nusayrilik, Suriye'yi otuz yıl boyunca tek başına yöneten Hafız Esad'ı içinden çıkarmayı başarmıştır. Tarih boyunca Sünniler tarafından siyasi ve dini olarak dışlanmış, aşağılanmış ve ekonomik olarak geri kalmış bir azınlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Nusayriler kendilerine özgü bir inanç sistemine sahiptirler. Müslüman ülke iktidarlarının Nusayrilik olarak adlandırdığı bu inanış, Irak'ta doğmuştur fakat Fatımiler döneminde Suriye'nin Akdeniz kıyılarındaki dağlık bölgelere yerleşmişlerdir. Suriye'de son zamanların Baas iktidarlarının bütün imkânlarını kullanmışlar ve bu sayede ordu, bürokrasi ve ekonomide büyük bir güç haline gelmişlerdir. Hafız Esad iktidarı süresince, Nusayriliğin Şia'nın gerçek bir kolu olduğunu iddia ederek Şii âlimlerden fetva almıştır. Nusayri adı yerine "Hz. Ali'yi seven" anlamına gelen "Alevi" adı kullanılmaya başlanmıştır (Erendor, 2016: 140-143).

Dürzilik, Fatımilerin VI. Halifesi Hâkim Biemrillah lakabıyla bilinen Mensur Ali zamanında İsmaililikten ayrılan bir koldur. Dürziler Hakim'i, Allah'ın yeryüzündeki taşkın hali olarak, ilk defa 1010 senesinde insan suretinde bedenleşmiş halini görmüşlerdir. 1017-1020 arasında Hakim, kendisini ilah olarak sunmuş, alem üzerinde dirim ve ölüm kudretine sahip ilan etmiş, geleceği gaipten okuyabilme ve en mahrem sırlara erişebilme gücünde olduğunu ileri sürmüştür. Dürzi inanışına göre bir Dürzi'nin cemaatten ayrılması veya dışarıdan bir başkasının Dürzi olması imkânsızdır (Bulut, 2002: 115-122).

Dürzilerin dağılım alanlarının ikili özelliği vardır. Bir yanıyla dağınık halde yaşarlar ve aralarında resmi sınırlar vardır. Diğer yanıyla, yerleştikleri bölgelerde ezici çoğunluğu oluştururlar (Bulut, 2002: 127). Suriye Dürzilerinin %90'ından fazlası güneydeki El-Süveyde ilinde yaşamaktadır. Dürziler zaman zaman ülke siyasetinde rol oynamış olan etnik ve dini bir azınlık grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Golan Tepeleri, Halep ve Şam'da bir miktar Dürzi yaşamaktadır ve Suriye'deki toplam nüfusları 350.000 civarındadır (Erendor, 2016: 144).

Şia'nın bir diğer kolu olarak nitelendirilen İsmaililik, İsmail bin Cafer es-Sadık'a dayandırılmaktadır (Öz, 2001: 128'den aktaran Erendor, 2016: 147). Günümüzde Suriye İsmaililerinin %80'i ülkenin merkezindeki Hama eyaletinde ve daha çok bu ilin Mesef ve Selemiye mıntıklarında yaşamaktadır. Çoğu, tarım sektöründe çalışmaktadır. Suriye, bağımsızlığını elde ettikten sonra Selemiye bölgesindeki İsmaililer, ekonomik ve sosyal açıdan Lazkiye'deki Nusayriler'e oranla daha hızlı bir gelişme göstermişlerdir. 1963'te Baas'ın iktidar olmasıyla beraber, devlet memurluklarına girerek, şehirlere göç etmeye başlamışlardır (Erendor, 2016: 149).

4.2. Hıristiyanlar

Müslüman Araplar, 8. yüzyılda Suriye'yi fethedene kadar ülkedeki en kalabalık topluluk Hıristiyanlardı. İslamiyet'in Suriye'de yayılmasından günümüze kadar, bölgedeki Hıristiyanlar öz benliklerini korumuşlardır. Eski Suriye coğrafyası, Hıristiyanlığın ilk vatanıdır. %10 gibi bir oranla Suriye Hıristiyanlarının çoğu Arap asıllıdır ve Baas döneminin devlete hâkim unsurlarındandır. Halep, Haseke, Tartus, Humus, Süveyde, Busara ve Şam'da varlıklı insanların oluşturduğu Hıristiyan topluluklar yaşamaktadır. Devlet içinde yer aldıkları ve Arap olmalarından dolayı, bugünkü Suriye karışıklığında Esad yanlısı bir tutum sergiledikleri de bilinmektedir. Günümüzde Grek Ortodokslar Şam, Lazkiye, Humus, Hama ve yakınlarındaki Hıristiyan Vadisi civarında; Grek Katolikler ise küçük gruplar şeklinde Halep ve Şam'da yerleşmişlerdir. Yakubiler, Ermeniler, Keldaniler ve Nasturiler genellikle Halep ve El-Cezire eyaletlerinde yoğunur (Erendor, 2016:149-153).

4.3. Yahudiler

Bugünkü Suriye’de Yahudi Cemaati Halep, Şam ve Kamışlı civarında yaşamaktadır. İsrail kurulduktan sonra Yahudilerin önemli bir bölümü İsrail’e göç etmiştir. Suriye’de Yahudi nüfusunun en az sayıda yaşadığı yer Şam’dır. 1967’de İsrail’in Golan’ı işgal etmesi sonucunda uyguladığı yerleşim politikaları ile şu an yaklaşık 20.000 Yahudi yerleşimci Golan Tepeleri’nde yaşamaktadır (Erendor, 2016: 154).

4.4. Yezidiler

Yezidilik, eski İran, Hint ve Asur inançlarının karışımından sentezlenen bir dindir. İnancın kökeni yeterince net değildir. Paganizm, Sabiilik, Şamanizm, Yahudilik, Hıristiyanlık, Manilik, Zerdüştilik, İslam gibi birçok dini içinde barındırmaktadır. Yezidilik, antik inançların günümüze uyarlanmış hali olup, Mecusilik ve Manilikten büyük ölçüde etkilenmiştir. Yezidilik Antik bir inanış olmakla beraber, Emevi hanedanı soyundan olan Şeyh Adiy bin Musafir ile başlamaktadır. Yezidi adının nereden geldiği pek bilinmemekle beraber, Muaviye oğlu Yezid’den bu adın geldiğini kabul edenler de vardır (Bulut, 2002: 147-175).

Yezidilik içine kapalı bir inanç sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır. İncil’e ve ateşe saygı gösterirler. Şeytanı Tanrı sayan bir inanca sahiptirler. Tanrısal varlığın iyilik ve kötülük şeklinde ikiye ayrıldığını kabul ederler. Şeytan’ın kötülüğü temsil ettiğine, Tanrı ile şeytan arasında sürekli bir çekişme bulunduğu inanırlar. Yezidiler Suriye’nin en önemli dini gruplarından biridir. Bu gruba, Suriye’nin çeşitli yerlerinde dağınık olarak rastlamak mümkündür. Suriye’de 10.000 civarında Yezidi olduğu tahmin edilmektedir. Kürtlerin de bir kısmı Yezidi’dir. Günümüzde Suriye’deki Kürt Yezidileri Kirmançi lehçesiyle konuşurlar ve yerleşim olarak Cezire’den Cebel Sincar Tepeleri’ne kadar ve Halep’in kuzeybatısından Afrin’e doğru uzanan bölgelere dağılmışlardır (Erendor, 2016: 154-156).

5. SURIYE’DE ETNİK VE DİNİ YAPININ SİYASET ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Son dönemde Suriye toplumunu hem siyasi hem de sivil anlamda tarif etmeye yarayan en önemli kelime “bölünmüşlük” olarak nitelenebilir. Suriye toplumunun sosyal yapısı aile zümreleri, dini gruplar, laik gruplar, etnik ve dini azınlıklardan oluşmaktadır. Suriye’de barışın yeniden inşası için izlenmesi gereken yöntem ülkede yaşayan farklı kimliklere sahip toplumun tüm kesimlerinin bireysel istek, talep ve endişelerine göre geliştirilerek şekillendirilmesi daha sağlıklı olacaktır. Toplumdaki bölünmüşlük ve farklı gruplara ait kanaat önderleri ve toplum liderleri arasındaki iletişim eksikliği, söz konusu liderlerin barış imar etme süreçlerindeki aktif ve yapıcı rollerinin yok edilmesi anlamına gelecektir (Koldaş ve Ayaz, 2016: 4).

Suriye’de mezhepçilik, bölgecilik ve aşiretçilik idari yapının şekillenmesinde sürekli etkili olmuştur. Ancak mezhepçiliğin, diğerlerine oranla daha baskın şekilde karşımıza çıktığını görüyoruz. 1950’li yıllara kadar Nusayriler, Suriye’de pek etkin değildiler. 1952’deki Dürzi ayaklanmasıyla Dürziler’e olan güven kaybolmuştur ve onların yerini Nusayriler almaya başlamıştır. Bu dönemde Nusayriler, orduda etkili olmaya başlamıştır. Sünniler ise orduda görev almaya sıcak bakmamışlar ve askerliği bir meslek olarak küçümsemişlerdir. 1949 ve 1963 darbeleriyle Sünni subayların çoğu ordudan tasfiye edilince, Nusayriler etkinliğini artırarak kilit noktaları ele geçirmeye başlamışlardır. Arap dünyasıyla paralel olarak Suriye’de de sol akımlar gittikçe kuvvetlenmiştir. 1963’teki Baas darbesinden sonra kentli Sünni elitlerin politik sahneden çıkarılmasıyla beraber mezhep, bölge ve aşiret faktörü Suriye politikasını belirleyen en önemli etken haline gelmiştir (Bağlıoğlu, 2013: 500-501).

Hafız Esad döneminde Suriye’deki Nusayriler, bir dini cemaat ve sosyal ayrımcılığa maruz kalmış ve mezhep olma konumundan çıkarak Suriye’nin siyaseti ve ekonomisinde etkin bir konum kazanmışlardır. Esad ülkenin stratejik konumlarına kendi ailesinden ve mezhebenden

insanları yerleştirmiştir. Bu kadrolaşma Esad ailesinin iktidarının devamında önemli rol oynamıştır. Kolektif liderlik prensibini benimseyen Esad, kendisini merkeze alarak siyasi yapıyı şekillendirmiştir. Hafız Esad iç politikada etnik ve mezhepsel farklılıklar üzerinden bir denge kurup azınlık yönetimi teşkil ederken dış politikada çıkar algılaması çerçevesinde politikalar üretmiştir. Arap milliyetçiliği ve İsrail karşıtlığı dış politikanın öncelikli konuları haline gelirken çift kutuplu dünyada denge politikası izlenmiştir (Mercan, 2012: 20-21'den aktaran Şen, 2013: 58).

Yaşanan iç savaşa rağmen din faktörü Suriye sivil toplumunun en önemli bileşeni olmaya devam etmektedir. Fakat modern Suriye'nin tanık olduğu sadece bir dini çatışma olmamakla beraber, yaşanan çatışmayı bölgede kontrolü ele geçirmek isteyenlerin siyasi güdülerinin hızlı görülen bir sonucu ve mezhepsel faktörlerle açıklamak daha doğru olacaktır (Khanfar, 2012'den aktaran Koldaş ve Ayaz, 2016: 10). Suriye, bir yanda İran, Hizbullah diğer tarafta Suudi Arabistan, Kuveyt, Türkiye gibi ülkelerin çatışmaya dâhil olduğu Sünni - Şii/Alevi kimliklerin vekâlet savaşlarına kurban gittiği uzun süreli bir çatışmaya dönüşmüştür. Bu nedenle yerel ve bölgesel dini liderler verdikleri mesajlarla Suriye'de barışı sağlayacak toplumlar arası etkileşim için çok kritik bir önem kazanmıştır. Şüphesiz bu kadar uzun süreli yaşanan çatışmanın tek nedeni dini kimliklerden öte, çatışmadaki tarafların siyasi kimliklerini tanımlamadaki en önemli unsurun mezhepleri olduğunu göstermektedir. Dinin toplumsal etkisi, Orta Doğu toplumlarının dönüşümü ve bölgedeki devletler için çok önemlidir. Bu durumda dini liderlerin kendi toplumlarını barış için cesaretlendirecek adımları atmaları bölgenin geleceği için değeri yüksek bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Koldaş ve Ayaz, 2016: 11).

2010'un son günlerinde Tunus'ta kendini ateşe veren Muhammed Buazizi, farkında olmadan milyonları çekim alanına sokacak bir başkaldırı dalgasının ilk adımını atmıştır. 2011 yılında başlayan Arap uyanışı süreci Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'deki iktidarların değişmesine neden olurken, Suriye'de Esad rejimi ile muhalefet hareketi arasında iç savaşa yol açmıştır. Suriye krizi sadece Suriye ile sınırlı kalmamış, bölgesel ve küresel ölçekte bir anlaşmazlık meydana getirmiştir. Suriye Krizi, Esad rejiminin reform talebiyle gösteri düzenleyen halka ateş açmasıyla beraber iç savaşa dönüşmüştür. İlk etapta reform talep eden halk kitleleri rejimin şiddetli baskısıyla karşılaşınca, Esad rejiminin devrilmesini istemeye ve silahlanmaya başlamıştır. Silahlanan muhalefet hareketiyle Esad rejimine bağlı güvenlik güçleri arasındaki çatışmalar neticesinde Suriye krizi iç savaş halini almıştır. (Bağlıoğlu, 2016: 507-508). Birleşmiş Milletler, Suriye'de Mart 2011 tarihinden itibaren süren çatışmalarda sadece iki yıl içinde 120.000'den fazla insanın hayatını kaybettiğini belirtmiştir. Yaralıların sayısı yüz binlerle, yerlerinden edilen insanların sayısı milyonlarla ifade edilmektedir (UN 2013'ten aktaran Şen, 2013: 56). Arap Baharı olarak tanımlanan Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerindeki devrim serisinin Suriye bölümü, en uzun ve kanlı sahnesini sergilemeye devam etmektedir. Arap Baharı yaşayan diğer ülkelere nazaran Suriye'deki çatışma sürecinin uzaması, karmaşık içsel ve dışsal faktörlere dayanmaktadır (Şen, 2013: 56). 2011 ayaklanmalarında belirleyici rol oynamayan cemaat aidiyeti siyasal katılımların çoğunda merkezi bir önem kazanmıştır. Bu cemaatleşme sürecinde, Sünni – Gayri Sünni karşıtlığı asıl ayrışma noktası olmuştur (Baczko vd. 2018 309).

Suriye'deki muhalif yapılanma üç gruba ayrılabilir. Bunlardan ilki, ülkenin çoğunluğunu oluşturan Sünni Arapların desteklediği Müslüman Kardeşlerdir. İkincisi, Kürt muhalif gruplardır. Üçüncüsü ise protestolar sırasında sokaklarda sıkça görülen, talepleri demokrasi, iş ve özgürlük olan gençlerdir. Suriye'de devrimi yapacak, değişimi sağlayacak olanlar, içerde mücadele yürütenlerdir. Ancak muhaliflerin büyük bölümü Suriye içerisinde olmayıp yurt dışında, sürgünde yaşayan muhalif Suriyelilerden oluşmaktadır. Bu muhalefeti zayıflatmaktadır. Karşı cephede ise yönetimi kaybetmemek için muhaliflere karşı direnen

Nusayriler yer almaktadır. Nusayrilerin yanına muhalifleri desteklemekten kaçınan ve kendilerini mevcut rejime daha yakın hisseden Dürzi, İsmaili ve Hıristiyan gruplar da eklenebilir. (Bağlıoğlu, 2016: 510).

6. SONUÇ

Ortadoğu, coğrafyası renkli bir etnik ve dinsel yapıya sahip olması beraberinde birçok çatışma sürecini de getirmiştir. Suriye’de bugün yaşanan iç savaş, küresel bir boyuta ulaşmış ve birçok kesime yayılmıştır. Başlangıçta Fransız mandası ile böl-yönet stratejisine maruz kalan Suriye, bugün de bunun izlerini taşımaktadır. Etnik ve dini yapısı çok karmaşık olan ülke nüfusu giderek kutuplaşmıştır. Buna ek olarak bölgede Arap Baharı’nın yol açtığı etki, Suriye’deki iç karışıkların patlamasına neden olmuştur. Baas rejimi, Sünni elitlerin geçmişten beri gelen gücünü kırmış ve azınlık olan Dürziler, Nusayriler, İsmaililer ve Hıristiyanlar da bu rejimi desteklemiştir. Günümüzde Suriye yöneticilerinin Nusayri olması, mezhepsel varlık mücadelesinin de sebebi olmuştur. Esad rejiminin varlığı, doğrudan Nusayrilerin varlığı anlamına gelmektedir. Suriye’deki olaylar, Ortadoğu’da bölgesel düzeyde bir anlaşmazlığa ve nüfuz mücadelesine dönüşmüştür. Bu durum bölge ülkelerinin de güvenliğini tehdit eden bir hal almıştır. Suriye’de yaşanan olaylar ve gelişmeler, etnik ve dini zemin üzerinde yürümeye devam etmektedir. Son zamanlarda yaşanan olaylar Sünni -Şii dengesi üzerinde şekillenmektedir. Bu gelişmelere etnik ayrışmalar da eklenmektedir.

Bu gelişmeler ışığında Suriye’de barış ortamına ulaşmak oldukça güç gözükmektedir. Bölgede zıtlıklardan ve çatışmadan beslenen taraflar, kutuplaşmalara zemin hazırlamışlar ve bölgeyi terör yuvası haline getirmişlerdir. Diğer ülkelerin de farklı grupları desteklemesiyle kutuplaşma giderek artmıştır. Durumdan en çok halk etkilenmiştir. Milyonlarca insan göç etmek zorunda kalırken yüz binlercesi de hayatını kaybetmiştir. Geride kalan insanların büyük bir bölümü ise evlerini terk ederek başta Türkiye olmak üzere birçok ülkede mülteci sıfatıyla yaşamlarını sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

Arı T. (2008), *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Bursa: Mkm Yayıncılık.

Baczko A. Dorronsoro G. Ve Quesnay A. (2018), *Suriye Bir İç Savaşın Anatomisi* (Çv. A. Meral), İstanbul: İletişim Yayınları.

Bağlıoğlu A. (2013), *Suriye’de Mezhep Hareketlerinin Güncel Siyaset Üzerine Etkileri, e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 6 (2), 495-523.

Bulut F. (2002), *Ortadoğu’nun Solan Renkleri*, İstanbul: Berfin Yayınları.

Erendor M. (2016), *Suriye ve Türkmenler*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.

Grafiklerle: Suriye’de 8. yılına giren savaş, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>: 15. 03. 2018 (21. 04. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Kleeb, S. (2016), *Elesed Beynel Rahil ve Etedmir Elmumenhec*, 5. Baskı, Darull Farabi, Beyrut.

Koldaş U. Ve Ayaz E. (2016), *Suriye’de Mezhepsel Bölünmüşlük, Barış Süreci ve Avrupa Birliği’nin Rolü* (Yakın Doğu Enstitüsü Raporları No: 4), Lefkoşa: Yakın Doğu Enstitüsü Matbaası.

Okur M. A. ve Salık N. (ed.) (2016), *Bağımsızlıktan Arap Baharı’na Suriye İç ve Dış Politika*, Ankara: Nobel Yayınları.

ORSAM, (2011), Suriye’de Değişimin Ortaya Çıkardığı Toplum: Suriye Türkmenleri, Rapor No: 83, Ankara.

Suriye Arap Cumhuriyeti, <https://data.worldbank.org/country/syrian-arab-republic>: 2017 (23. 04. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Suriye Çerkesleri, <https://www.orsam.org.tr/tr/suriye-cerkesleri/>: 03. 11. 2012 (04. 05. 2019 tarihinde erişilmiştir).

Şahin, T. Y. (2016), *Uluslararası Politikada Orta Doğu*, Ankara: Barış Kitap.

Şen Y. (2013), Suriye’de Arap Baharı, *Yasama Dergisi*, Sayı 23, 54-79.

Ülke Rehberi: Suriye, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2004/01/040112_suriye_rehber.shtml: 15. 04. 2009 (23. 04. 2019 tarihinde erişilmiştir).

